

DOI: [https://doi.org/10.58253/2078-1628-2025-2\(34\)-016](https://doi.org/10.58253/2078-1628-2025-2(34)-016)

УДК 334:339.92
JEL F15, O 10, O52

Сергій Вікторович ІВАНЦОВ

кандидат технічних наук,
докторант кафедри міжнародних економічних відносин,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-8715-0778>
kaf_mev@ukr.net

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

***Анотація.** У Європейському Союзі (ЄС) поставлено стратегічне завдання побудови цифрової економіки (ЦЕ). Поставлено мету дослідити інституціональні основи та визначити особливості побудови ЦЕ у ЄС. Уточнено сутність ЦЕ, її розуміння як нового типу господарювання та економічної системи. Обґрунтовано, що побудова ЦЕ є частиною нового етапу еволюції європейської інтеграції та сприяє поглибленню інтеграції, перетворенню економічної системи ЄС, консолідації соціально-економічного простору, зміні якості регіоналізації та функцій наднаціональних органів. Показано специфіку європейського підходу до побудови ЦЕ. Це взаємопов'язано з Європейським зеленим курсом за різними його напрямками. Систематизовано спеціальні стратегії ЄС у сфері ЦЕ та їх цільові орієнтири. Акцентовано увагу на формуванні наднаціонального законодавства та появі цілеспрямованої політики ЄС щодо побудови ЦЕ, яка має широкий спектр напрямів. Показано розширення ролі ЄС у підтримці цифрових трансформацій, яка набула різних форм.*

***Ключові слова:** цифрова економіка, європейська інтеграція, стратегія, цінності, принципи, законодавство, наднаціональні органи, наднаціональна політика.*

Постановка проблеми. В останні десятиліття цифрові технології глибоко включились і змінили структуру економіки, механізми її функціонування, моделі організації, що зумовило необхідність розглядати новий тип економіки – ЦЕ. Її побудова сьогодні є одним з головних трендів економічних змін, який

зумовлений технологічним прогресом і закладає основи наступного довгого циклу економічного розвитку. Побудова ЦЕ стала важливим стратегічним завданням для всіх прогресивних країн світу. Окрім країн, таке завдання ставиться у ЄС, який є міжнародною організацією, яка функціонує на принципах наднаціональної інтеграції. Побудова ЦЕ на рівні ЄС заснована на особливих інституціональних основах, які базуються на досягненнях європейської інтеграції, особливій системі права та органів, цінностях і принципах, а також баченні економічного розвитку. Інституціональні основи суттєво впливають на хід процесу і результативність побудови ЦЕ ЄС, досягнення його стратегічних цілей. Тому дослідження цих інституціональних основ є важливим науково-практичним завданням, особливо з точки зору здійснення цифрових трансформацій в Україні у контексті європейських тенденцій і вимог, що сприятиме прискоренню інтеграції до ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вплив цифрових трансформацій на економіку обґрунтовано у дослідженні З. Куреші [1] тощо. Сутність та особливості побудови ЦЕ досліджено у роботах: О. Піщуліної [2], К. Лі, Д. Дж. Кім, К. Р. Ланг, Р. Д. Кауфман, М. Налді [3], О. Нгуена [4] тощо. Важливість побудови ЦЕ для забезпечення економічного зростання ЄС обґрунтовано у статтях: Х. Лі, К. Ву [5], С. Гомес, Дж. Лопес, Л. Феррейри [6], Дж. Дж. Станкович, І. Мар'янович, С. Дрезгіч, З. Попович [7], Е. Лайцу, А. Каргас, Д. Варутас [8] та ін.. Особливості цифрових трансформацій та побудови ЦЕ у країнах ЄС досліджено у роботах: Д. Кіселякової, Б. Шофранкової, Е. Шіра, Р. Федорчикової [9], Р. Боровіцкі, Б. Сюта-Токарської, Я. Маронь, М. Судер, А. Тьер, К. Жмії [10], Н. Мілошевич, М. Доброти, С. Бар'яктарович Ракочевич [11], Дж. Хунаді, П. Пісар, Д. С. Вугец, М. П. Бах [12] та ін.. Однак незважаючи на велику увагу до цифрових трансформацій, що відбуваються у країнах-членах ЄС, феномен європейської ЦЕ залишається дослідженим достатньо фрагментарно. Зокрема, це стосується цілісної картини інституціональних основ побудови ЦЕ, які є підґрунтям проведення наднаціональної політики у цій сфері і, відповідно, досягнення поставлених цілей. Також потрібно ґрунтовніше дослідити загальні європейські підходи і особливості побудови ЦЕ у ЄС, враховуючи розвиток міжнародної інтеграції. Це важливо для України з огляду на необхідність прискорення європейської інтеграції та адаптації інституціонального середовища ЄС у цифровій сфері.

Мета дослідження: дослідити інституціональні основи і визначити особливості побудови ЦЕ у ЄС на сучасному етапі розвитку європейської інтеграції.

Викладення основного матеріалу дослідження. Необхідно констатувати комплексність змін національного господарства в умовах цифрових

трансформацій, охоплюючи: структурні, технологічні, інституціональні і соціальні зміни. Як свідчить досвід, розбудова та розвиток ЦЕ значно впливає на фактори та параметри економічного зростання.

ЄС, як інтеграційне об'єднання, має тривалу історію розширення і поглиблення взаємодії, пов'язану з переходом від простих до складних форм інтеграції, з розширенням економічного простору, ускладненням моделі організації і структури, розширенням компетенцій та ролі наднаціональних інституцій, побудовою міжнародно-регіональної політичної та економічної системи, а також консолідації громадянського суспільства країн-членів.

Всеохоплюючі цифрові трансформації впливають на всі елементи, властивості та параметри ЄС як політико-економічної системи на всіх рівнях, змінює засади, структури та механізми її функціонування. Процеси цифровізації відбуваються на мікро- і мезоекономічних рівнях. На основі досягнутого у ЄС формату та створеної моделі економічної інтеграції певні цифрові трансформації поширюються на простір всього угруповання. Ці зміни виходять на рівень європейської економіки, фактично охоплюючи всі ринки та сектори, що робить ЄС головним регулятором цифрових трансформацій.

Цифрові трансформації призвели до глибокого перетворення структури національних господарств, сприяли інтенсифікації торгівлі, фінансових потоків, соціальній мобільності, дифузії інновацій, комунікаціям та ін., що вимагає додаткової регуляторної участі ЄС у багатьох сферах, що підпадають під його компетенцію. Розвиток ЦЕ у ЄС потрібно розглядати як чинник та складову нового етапу поглиблення інтеграції, що вимагає фокусування уваги на таких моментах:

- відбувається розширення і поглиблення інтеграції у сфері торгівлі, капіталу, виробництва, ринку праці, фінансовому секторі та сфері інновацій;
- мають місце загальні структурні зміни економіки ЄС на основі цифрових трансформації та побудови нових економічних моделей і систем;
- модернізуються митний союз, спільний ринок, валютно-економічний союз, які є основами інтеграції у межах ЄС; у контексті цифровізації інтеграція розширюється на нові види товарів та послуг;
- цифрові технології дозволяють підвищити рівень консолідації соціально-економічного простору ЄС, охоплюючи як економіку, так і сферу громадянського суспільства;
- цифрові трансформації змінюють якість комунікації, інших взаємодій, що призводить до іншої якості регіоналізації;
- всеохоплюючі цифрові трансформації зумовлюють розширення компетенцій ЄС у різних сферах;
- більш широке використання цифрових технологій змінюють основи і

механізми функціонування системи органів ЄС.

У межах ЄС виник новий тип інтеграції – цифрова інтеграція, яка охоплює формування інститутів, цифрової інфраструктури та інших умов для цифрових трансформації у масштабах всього об'єднання. Враховуючи ще більше поглиблення європейської інтеграції пропонується розглядати новий феномен – ЦЕ ЄС. Це вимагає єдиної системи регулювання та підтримки цифрових трансформації з боку ЄС, дотримуючись спільних цілей, реалізуючи спільні проекти і доповнюючи дії національних урядів у цифровій сфері. Цифрові трансформації сформуують новий аспект дослідження ЄС як соціального та економічного простору, форми взаємодії різних суб'єктів, середовища економічних відносин та діяльності.

Побудова ЦЕ сприятиме підвищенню рівня глобальної конкурентоспроможності ЄС, дозволить покращити світогосподарські позиції та посилити політичний вплив, що необхідно для існуючого світового порядку.

Європейський ціннісний підхід взято за основу стратегій та політик наднаціонального рівня, зокрема у цифровій сфері. Виявилися й інші міжнародно-регіональні особливості розвитку ЦЕ, зокрема: 1) масштаби цифрового сектору та інфраструктури; 2) якість національних та наднаціональних інститутів, стабільність та повнота інституціональних умов, високий рівень регуляторних вимог; 3) великий обсяг трудових та інвестиційних ресурсів, великий науково-технічний потенціал; 4) диверсифікована структура економіки та розвинена соціальна сфера, що потребує великих цифрових трансформацій; 5) велика ємність спільного ринку, цифрового ринку, висока якість попиту та інтенсивність конкуренції; 6) розвиненість усіх видів бізнесу, інноваційна його орієнтація, міжнародна міжфірмова кооперація; 7) накопичення та поширення знань та досвіду, великий «ефект навчання» та синергізм; 8) розвиненість підприємницьких та соціальних мереж, професійних та галузевих об'єднань, угруповань інтенсивних знань; 9) характер взаємодії з глобальним простором та ринками; 10) активна політика та підтримка з боку ЄС щодо цифрового переходу тощо.

Інституціонально ЄС значно відрізняються від США та особливо від КНР за такими ознаками: у ЄС досягається баланс глобальної та внутрішньої орієнтації. Він прагне вдосконалення світового порядку, що базується на правилах. Стратегія розвитку ЦЕ у ЄС є проактивною, випереджальною, послідовно-прогресивною. Її основна орієнтація – людина. Глобальною метою та завданням у плані лідерства є світовий прогрес, набуття глобального лідерства у співпраці з іншими гравцями. Основними методами досягнення (збереження) глобального лідерства є: прогресивність, цінності, принципи, бачення, технологічні досягнення, нові економічні моделі. ЄС проводить всеосяжну, масштабну,

диверсифіковану політику перетворень та здійснює пряму та непрямую підтримку побудови ЦЕ. Її регулювання засноване на гармонізації соціальних цілей та економічних інтересів. Політика у сфері даних та безпеки полягає у створенні жорсткої системи захисту прав людини та інтересів безпеки громадян ЄС. При тому, що переважає ініціатива влади, роль бізнесу також стимулюється та розширюється [13; 14; 15; 16].

Прийнято стратегічний план «Цифровий компас» ЄС. Стратегія «Цифровий компас» визначає цільові індикатори за такими напрямками [14; 15; 16]:

1) розвиток цифрових навичок (передбачено досягнення рівня 20 мільйонів ІКТ-спеціалістів та рівня не менше 80% населення з базовими цифровими навичками);

2) цифрова трансформація у сфері бізнесу (передбачено досягнення рівня у 75% компаній ЄС, що застосовують хмарні технології, штучний інтелект або технології великих даних; зростання у два рази кількості єдинорогів, які походять з ЄС; базового рівня цифрової інтенсивності щонайменше 90% малих і середніх підприємств);

3) розвиток цифрової інфраструктури (передбачено досягнення 1 гігабайту зв'язку для всіх; подвоєння частки ЄС у світовому виробництві сучасних напівпровідників; створення 10 тис. кліматично нейтральних високозахищених периферійних хмарних вузлів для роботи з даними; створення першого комп'ютеру з квантовим прискоренням);

4) цифровізація сфери державних послуг (передбачено досягнення рівня у 100% надання ключових державних послуг онлайн; забезпечення повного онлайн-доступу до медичних записів та цифрової ідентифікації для всіх громадян). Цифровим компасом сформовано фреймворк політики Цифрового десятиліття. Передбачається досягнення цілей «Компаса», які кількісно вимірюються, за кожною з галузей, до яких широко залучаються країни-члени.

Спеціальні та галузеві стратегії перетворюються на відповідну наднаціональну політику, яка набула цільового характеру і форми програм [14; 16].

Реалізація стратегічного курсу ЄС щодо розвитку ЦЕ передбачає проведення цілеспрямованої політики на рівні об'єднання, яка формується наднаціональними органами. Головним суб'єктом реалізації політики розвитку ЦЕ є Єврокомісія, яка виконує в цій сфері широкий спектр функцій. Саме Єврокомісія координує та здійснює основну підтримку у сфері ЦЕ, концентрує основні зусилля з просування цифрового переходу, консолідуючи країни-члени навколо прискорення цифрової трансформації. Єврокомісія взаємодіє з урядовими структурами та неурядовими організаціями, регіональною та місцевою владою, бізнесом, галузевими асоціаціями та професійними

спільнотами, консолідує мережу спеціалізованих установ на національному та міжнародному рівні для експертної оцінки та ухвалення рішень. У рамках ЄС Єврокомісія консолідує інші органи ЄС, координує діяльність спеціалізованих агентств ЄС, взаємодіє з різними міжнародними організаціями щодо стратегій і регулювання.

ЄС не тільки встановлює цілі та контролює їх досягнення, а й здійснює безпосередню фінансову підтримку, перерозподіляючи бюджет на просування пріоритетних напрямів. Така підтримка забезпечується на основі Багаторічної фінансової програми на 2021-2027 рр. (MFF), яка орієнтована, зокрема, і на розбудову ЦЕ, з огляду на її значення для відновлення після пандемії COVID-19 і модернізації для підвищення сталості. Бюджет MFF становить 1,21 трлн. євро; вона включає в себе декілька інструментів і програм фінансування. Заходи щодо цифрового переходу також фінансуються через Фонд згуртування, Фонд справедливого переходу, Interreg (інструмент ЄС зі зміцнення співробітництва та зниження нерівності між регіонами ЄС) тощо.

Політика розбудови ЦЕ в ЄС базується на: фінансовій підтримці з боку ЄС; активізації комунікацій, співпраці, обміну досвідом; координуючій та керівній ролі ЄС, технічній підтримці тощо. Визначено основні (комплексні) напрями розвитку ЦЕ в ЄС. На основі цього виникає європейська модель ЦЕ ЄС.

Висновки. З огляду на глобальні тренди, великий вплив цифрових трансформацій на економічне зростання та конкурентоспроможність, ЄС сформував стратегічний курс щодо розвитку ЦЕ на рівні всього об'єднання. Підтримка цифрових трансформацій визначена як загальний пріоритет, який охоплює всі галузі економіки і сфери соціального життя. Стратегічний курс розбудови ЦЕ базується на досягненнях європейської інтеграції, побудованій наднаціональній політико-економічній системі. Всі основні органи займаються підтримкою цифрових трансформацій; також створені спеціалізовані агентства. В цілому у системі влади ЄС сформовано адміністративний апарат, який опікується питаннями побудови ЦЕ. У ЄС вироблено особливий підхід цифрових трансформацій, який базується на європейських цінностях, принципах, баченні майбутнього розвитку. Цей підхід став підґрунтям для розробки спеціальних стратегій, планів та законодавства у сфері розбудови ЦЕ. Тобто сформовано інституціональні основи забезпечення цифрових трансформацій у руслі стратегічних цілей сталого та інклюзивного розвитку, реалізацію соціально-економічних перетворень, зокрема на основі використання переваг цифрових технологій. Імператив інклюзивності у стратегії побудови ЦЕ передбачається дослідити у майбутніх роботах.

Список використаних джерел:

1. Qureshi Z. How digital transformation is driving economic change. World Economic Forum, 2022. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/01/digital-transformation-economic-change-technology>.
2. Піщуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Київ: Центр Разумкова, 2020. 274 с.
3. Li K., Kim D. J., Lang K. R., Kauffman R. J., Naldi M. How should we understand the digital economy in Asia? Critical assessment and research agenda. *Electronic Commerce Research and Applications*. 2020. Vol.44. Article 101004. URL: <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2020.101004>.
4. Nguyen O. Digital Economy and Its Components: A Brief Overview and Recommendations. 2023. MPRA Paper No. 116110. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/116110/1/MPRA_paper_116110.pdf.
5. Li X, Wu Q. The impact of digital economy on high-quality economic development: Research based on the consumption expansion. *PLoS One*. 2023. Vol. 18(12). Article e0292925. DOI: 10.1371/journal.pone.0292925.
6. Gomes S., Lopes J., Ferreira L. The impact of the digital economy on economic growth: The case of OECD countries. *Revista de Administração Mackenzie*. 2022. Vol. 23(6). URL: <https://doi.org/10.1590/1678-6971/eRAMD220029.en>.
7. Stankovic J. J., Marjanovic I., Drezgic S., Popovic Z. The Digital Competitiveness of European Countries: A Multiple-Criteria Approach. *Journal of Competitiveness*. 2021. Vol.13(2). P. 117-134.
8. Laitso E., Kargas A., Varoutas D. Digital Competitiveness in the European Union Era: The Greek Case. *Economies*. 2020. Vol. 8(4). Article 85. URL: <https://doi.org/10.3390/economies8040085>.
9. Kiseľáková D., Šofranková B., Širá E., Fedorčíková R. Assessment of the digital economy's level among the EU countries – an empirical study. *Polish journal of management studies*. 2022. Vol.26 No.1. DOI: 10.17512/pjms.2022.26.1.07.
10. Borowiecki R, Siuta-Tokarska B, Maroń J, Suder M, Thier A, Źmija K. Developing Digital Economy and Society in the Light of the Issue of Digital Convergence of the Markets in the European Union Countries. *Energies*. 2021. Vol. 14(9). Article 2717. URL: <https://doi.org/10.3390/en14092717>.
11. Milošević N., Dobrota M., Barjaktarović Rakočević S. Digital economy in Europe: Evaluation of countries' performances. *Zb. rad. Ekon. fak. Rij.* 2018. Vol. 36, no. 2. P. 861-880. URL: <https://doi.org/10.18045/zbefri.2018.2.861>.
12. Hunady J., Pisár P., Vugec D. S., Bach M. P. Digital Transformation in European Union: North is leading, and South is lagging behind. *International Journal of Information Systems and Project Management*. 2022. Vol. 10, No. 4, Article 4. DOI: 10.12821/ijispm100403.

13. EU4Digital. URL: <https://eufordigital.eu>.
14. Shaping Europe's digital future. European Commission, 2023. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en>.
15. A Europe fit for the digital age, 2023. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_en.
16. Digital. European Parliament, 2023. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/topic/digital>.

Serhii IVANTSOV

Candidate of Technical Sciences,

Doctoral Student,

University of Customs and Finance,

Dnipro, Ukraine

 <https://orcid.org/0000-0002-8715-0778>

kaf_mev@ukr.net

INSTITUTIONAL FOUNDATIONS FOR BUILDING THE DIGITAL ECONOMY OF THE EUROPEAN UNION

Abstract. *The European Union (EU) has articulated a strategic objective to build a digital economy (DE). In this regard, the study aims to examine the institutional foundations and identify the specific features of building the DE within the EU. The essence of the DE is clarified, along with its understanding as a new type of economic activity and an economic system. It is substantiated that building the DE constitutes part of a new stage in the evolution of European integration and contributes to deepening integration, transforming the EU's economic system, consolidating the socio-economic space, and altering the quality of regionalisation and the functions of supranational institutions. The specificity of the European approach to building the DE is demonstrated. It is interconnected with the European Green Deal across its various dimensions. The EU's specialised strategies in the field of DE and their target priorities are systematised. Particular attention is devoted to the formation of supranational legislation and the emergence of a purposeful EU policy on building the DE, which encompasses a broad spectrum of directions. The study shows the expanding role of the EU in supporting digital transformations (DT), which has manifested in multiple forms.*

Keywords: *digital economy, European integration, strategy, values, principles, legislation, supranational institutions, supranational policy.*